

UKRATKO O DOMOVINSKOM RATU

Samostalna Republika Hrvatska

Tijekom 1990. godine u Jugoslaviji su održani prvi višestranački izbori. Sve republike su oformile svoju vlast, a u Hrvatskoj je pobijedila stranka HDZ pod vodstvom dr. Franje Tuđmana. Dana **30. svibnja 1990.** utemeljen je prvi demokratski izabrani Hrvatski sabor. Tog datuma slavimo **Dan državnosti**. Velikosrpski političari predvođeni Slobodanom Miloševićem htjeli su održati centralistički uređenu Jugoslaviju, nisu htjeli su da svi Srbi žive u istoj državi. Poticali su srpsko stanovništvo u Hrvatskoj da ne priznaju novoizabranu vlast. Nakon izbora, pod optužbom da je na djelu obnova ustaštva, u kolovozu 1990. uslijedila je i njihova pobuna, tzv. **BALVAN-REVOLUCIJA**, podignuta u punom suglasju s Beogradom i uz logističku potporu JNA. Naziv je dobila po tome što su je karakterizirale cestovne barikade, napravljene od balvana i kamenja, koje su se pojavile u okolini Knina. Barikade su postavili srpski pobunjenici želeći odvojiti južnu od sjeverne Hrvatske. Do ožujka 1990. Balvan revolucija je dovela do sve većeg broja barikada s naoružanim stražama lokalnih Srba, do velikog straha i međusobnog nepovjerenja među stanovništvom što je naposljetku eskaliralo u ozbiljnije oružane sukobe. U svojim nastojanjima Srbija se najviše oslanjala na JNA, koja je 1990. u vrijeme održavanja višestranačkih izbora oduzela oružje teritorijalne obrane Slovenije i Hrvatske. Hrvatska je tako ostala bez oružja kojim je mogla naoružati 200 000 ljudi.

U tijeku pregovora o razrješenju državne krize između republika tadašnje SFRJ, dr. Franjo Tuđman donio je odluku o raspisivanju **referenduma** o državnoj samostalnosti Hrvatske. Referendum je održan u svibnju **1991.** Na njemu se 94% glasača izjasnilo za izlazak Hrvatske iz Jugoslavije. Hrvatski sabor je **25. lipnja 1991.** proglasio **Hrvatsku samostalnom i suverenom državom.**

Tijek rata (1991. -1992.)

SLAVONIJA I SRIJEM; ORGANIZIRANJE OBRANE RH

U ožujku 1991. u Pakracu je izbio oružani sukob između hrvatske policije i srpskih pobunjenika, što se smatra početkom Domovinskog rata. Sukob se dogodio nakon što su pobunjeni mjesni Srbi zauzeli policijsku postaju i razoružali hrvatske policajce. Intervencijom specijalne policije oslobođena je policijska postaja, a Pakrac je vraćen u sastav Republike Hrvatske. Na Uskrs, 31. ožujka 1991. ubijen je hrvatski policajac Josip Jović, prva žrtva Domovinskog rata, te se zato taj dan naziva **Krvavi Uskrs**.

Pokolj u Borovu Selu je zločin koji su 2. svibnja 1991. godine počinili pobunjeni hrvatski Srbi. Ubijeno je i masakrirano 12 hrvatskih policajaca u zasjedi jer su htjeli skinuti srpsku zastavu koja je visjela na ulazu u mjesto.

Nakon razoružanja teritorijalne obrane glavni cilj Hrvatske bio je pregovorima dobiti na vremenu kako bi se unovačile i naoružale barem policijske snage. Nabavivši oružje tajnim kanalima iz inozemstva, Hrvatska je potkraj siječnja 1991. raspolagala s približno 30 000 komada uglavnom streljačkog i ponešto protuzračnog i protuoklopnog oružja. Hrvatske snage

bile su u početku ustrojene u **Zbor narodne garde (ZNG)**. Prva brigada ZNG-a osnovana je u Zagrebu (**Tigrovi**), gdje je **28. 5. 1991.** održana i prva smotra. Taj dan obilježavamo kao **Dan oružanih snaga Republike Hrvatske**. U studenom 1991. brigade ZNG-a su preimenovane u **Hrvatsku vojsku**.

Sredinom kolovoza 1991. JNA se uključila u izravne napade na hrvatske položaje, a u agresiji su sudjelovale i dragovoljačke postrojbe iz Srbije. Tijekom 1991. na teritoriju RH proglašena je Republika Srpska Krajina (RKS), međunarodno nepriznata marionetska srpska paradržava unutar Hrvatske, u funkciji stvaranja Velike Srbije.

U obrani Hrvatske sudjelovali su ljudi iz cijele Republike Hrvatske kao i mnogobrojni Hrvati iz BiH i iseljeništva. Iako je ljudski i materijalni teret obrane podnijela cijela zemlja, oružana obrana bila je organizirana po bojištima.

Bitka za Vukovar: Već od **24. kolovoza 1991.** počeli su napadi na grad Vukovar. Grad je branilo 700 do 800 pripadnika ZNG-a i oko 1 000 dragovoljaca. Branitelji su bili skromno naoružani, s ograničenim brojem protuoklopnih i protuzrakoplovnih sredstava. Dostava oružja i opreme bila je otežana zbog obruča koji se postupno stezao oko grada. Nakon gotovo puna tri mjeseca opsade srpske su snage naposljetku zauzele Vukovar **18. studenoga 1991.** Na taj dan obilježavamo blagdan **Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje**. Nakon ulaska u grad srpske paravojne snage i JNA počinile su teške zločine.

Zrakoplovi JNA raketirali su **7. listopada 1991. Banske dvore**, službeno sjedište Vlade Republike Hrvatske u Zagrebu. Cilj napada bio je ubiti hrvatskog predsjednika Franju Tuđmana, s ciljem potpunog uništenja hrvatskog političkog vodstva i sloma borbenog morala Hrvata.

Republika Srpska Krajina

Područja izravno zahvaćena borbama

DALMACIJA

Pritisci na Hrvate i njihov progon iz Knina počeli su već u proljeće 1991. Tijekom ljeta i jeseni 1991. teror i opća nesigurnost proširili su se cijelim kninskim područjem. Oružane provokacije postupno su prerasle u topničke udare po dalmatinskim gradovima. Na zadarskom području stanje je postalo kritično polovicom rujna kada je jugoslavenska mornarica potpuno blokirala morski prostor. Hrvatska vojska bila je prisiljena **srušiti Maslenički most** 21. studenog 1991. kako bi spriječila potpuno okruženje već ugroženog grada Zadra i cijele sjeverne Dalmacije.

Srpske snage predvođene ratnim zločincem Ratkom Mladićem 17. rujna 1991. okupirale su i zauzele branu **Peruću**, prijeteci njenim miniranjem i rušenjem. Iako brana nije imala vojno značenje, neprijatelj je sustavno prijetio aktiviranjem eksploziva, čime bi došlo do potapanja naseljenih područja nizvodno od nje.

Područje južne Dalmacije, a pogotovo grada **Dubrovnik** bilo je izloženo napadima iz istočne Hercegovine, a potom i iz Crne Gore. Područje Konavala i Dubrovačkog primorja zauzele su snage JNA u listopadu 1991., a sam Dubrovnik našao se u potpunom okruženju. Neprijatelj ga je gađao s mora, iz zraka te s položaja na brdima iznad grada. Najteži neprijateljski napad s kopna, mora i zraka na neokupirani uži dio grada Dubrovnika dogodio se na blagdan **sv. Nikole**, 6. prosinca iste godine. Tog dana samo na povijesnu jezgru palo je 600 granata.

Nastavak rata (1992.- 1995.)

Otvorena agresija na Hrvatsku završila je potpisivanjem primirja između JNA i hrvatskih snaga 2. siječnja 1992. u Sarajevu. To primirje bilo je preduvjet za početak mirovnog plana UN-a u

Hrvatskoj (**Vanceova** plana). Plan su prihvatile sve strane u sukobu: hrvatska vlada, jugoslavenska odnosno srbijanska vlada i vojska, a naposljetku i predstavnici mjesnih Srba, koji su se najviše opirali prihvaćanju plana. Prema temeljnoj zamisli Vanceova plana, vojne snage i promatrači UN-a bili su raspoređeni u pojedine dijelove Hrvatske koje su u to vrijeme nadzirali pobunjeni Srbi te područje zapadne Slavonije koje su većim dijelom nadzirale hrvatske vlasti. **Dana 15. siječnja 1992. Republiku Hrvatsku priznale su sve države tadašnje Europske zajednice.**

Provedbu plana jamčile su mirovne snage UN-a (UNPROFOR). Dolazak mirovnih snaga prorijedio je ratne sukobe i razorne napade na hrvatske gradove te uglavnom osigurao mir na svim bojištima. Međutim, ostale preuzete obveze mirovne snage nisu ispunile. Nisu zaustavile povremene dalekometne udare i granatiranja hrvatskih gradova i drugih naselja uz bojišnicu.

Budući da su se u nazočnosti mirovnih snaga osjećale sigurnima, srpske su pobunjeničke vlasti u zaštićenim područjima nastavile agresiju novim metodama. Nastavljen je masovni progon nesrpskoga pučanstva iz okupiranih krajeva, pljačka i uništavanje imovine te stvaranje etnički čistih područja.

Imajući na umu neučinkovitost mirovnih snaga, a u isto vrijeme svjesna činjenice da postojeće stanje ide na ruku pobunjenim Srbima, Hrvatska je u razdoblju od 1992. do 1995. svoja stalna diplomatska nastojanja kombinirala s povremenim munjevitim oružanim operacijama na okupiranoj području.

DALMACIJA

Akcijom Maslenica, početkom 1993. , Masleničko Ždrilo vraćeno je u sastav hrvatske države. Izgrađen je pontonski most koji je bio pod stalnom paljbom Srba do konačnog oslobođenja cijelog zadarskog zaleđa u akciji Oluja 1995. Paravojne srpske snage su uz pomoć JNA počinile masovne ratne zločine u **Škabrnji i Nadinu**.

Neprijatelj je krajem siječnja 1993. nastavio aktivnosti u području brane **Peruće**, dovodeći teško topništvo i pješaštvo u područje Babića briga i Peruće kao odmazdu za oslobađanje Maslenice, a s ciljem rušenja brane. Dana 28. siječnja 1993., u jednoj od važnijih vojnih akcija Domovinskog rata, oslobođena je hidroelektrana Peruća i taj je dan trajno zabilježen u povijesti Hrvatske elektroprivrede. U oslobođenju je sudjelovala **126. brigada HV-a Sinj**.

Oslobodilačkom akcijom 1. i 4. gardijske brigade te 163. brigade HV-a, koja je počela 22. travnja 1992. , **Dubrovnik** i okolica su deblokirani, a srpskom okupatoru su naneseni veliki gubitci.

Završne oslobodilačke akcije

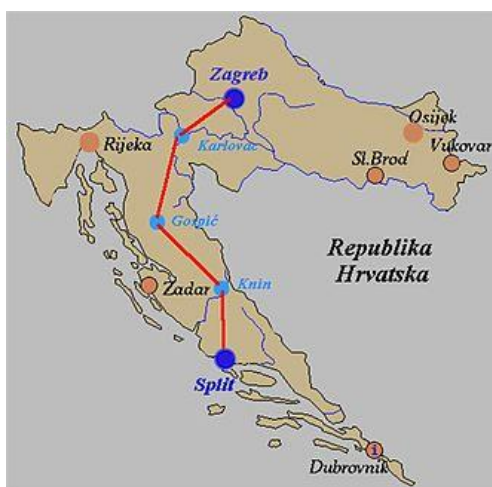
U svibnju i kolovozu 1995. izvedene su vojne operacije u kojima je oslobođen najveći dio okupiranoga područja Republike Hrvatske. Vojno-redarstvenom **operacijom Bljesak** provedenom 1. i 2. **svibnja 1995.** oslobođeno je više od 500 km² teritorija u **Posavini i zapadnoj Slavoniji**.

Olujom (4. – 7. kolovoza 1995.), velikom vojno-redarstvenom operacijom, Hrvatska vojska i policija oslobodile su preostala okupirana područja Republike Hrvatske koja su bila pod nadzorom pobunjenih Srba uz granicu s Bosnom i Hercegovinom. Već 5. kolovoza oslobođen je Knin, a do 7. kolovoza, kada je operacija završena, i cijelo dotad zaposjednuto područje sjeverne Dalmacije, istočne Like, Korduna i Banovine, čime je srušena Republika Srpska Krajina. **Dan pobjede i domovinske zahvalnosti te Dan hrvatskih branitelja** obilježava se **5. kolovoza**, na dan kada je vojno-redarstvenom akcijom *Oluja* oslobođen Knin, tadašnje središte i simbol srpske pobune.

Područje **istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema** vraćeno je Republici Hrvatskoj **mirnom reintegracijom** koja je završila **15. siječnja 1998.**

Oslobođenje Knina, 5. kolovoza 1995. S desne strane predsjednika Franje Tuđmana stoji general Ante Gotovina koji je zapovijedao vojnom operacijom Oluja. S njegove lijeve strane je tadašnji ministar obrane Gojko Šušak.

Vlak slobode je naziv za željezničku kompoziciju od 21 vagona kojom je 26. kolovoza 1995., dvadesetak dana poslije operacije Oluje, simbolično ponovno uspostavljena željeznička veza između Zagreba i Splita. Vlak je krenuo u 8.07 sati iz Zagreba, preko Knina do Splita. U tom povijesnom vlaku bili su tadašnji predsjednik Franjo Tuđman i mnogi državni dužnosnici, kao i prognanici s dotad okupiranih područja te kulturni i javni djelatnici.

Vlak mira je naziv za željezničku kompoziciju od 21 vagona kojom se 8. lipnja 1997. tijekom mirne reintegracije istočne Slavonije, Hrvatska simbolično vratila u Vukovar, u hrvatsko Podunavlje, na svoje istočne granice. Vlak je krenuo iz Zagreba i nakon kratkog zadržavanja u Vinkovcima stigao u Vukovar. U vlaku su bili predsjednik dr. Franjo Tuđman, najviši politički dužnosnici, brojni uglednici iz javnog, kulturnog, znanstvenog i gospodarskog života Hrvatske, te oko 2 000 prognanih Vukovaraca koji su se spremali za povratak.

Posljedice rata

Prema podacima iz 2009. u Domovinskom ratu na hrvatskoj je strani poginulo najmanje 12 500 osoba, dok se 1 030 smatrali nestalima. Ranjene su 33 043 osobe, a od toga 9 816 civila. Oštećeno je i uništeno 183 526 stambenih objekata.

Posebnu brutalnost pobunjenici i agresor iskazali su u protjerivanju i zločinima protiv civilnoga stanovništva (etničko čišćenje). Zbog toga je Hrvatska 1991. bila suočena s velikim brojem prognanika, ljudi koji su bili prisiljeni napustiti svoje domove na okupiranim područjima. Prvi progoni započeli su već u proljeće 1991. iz kninskoga područja. Izbijanjem otvorene agresije u ljetu 1991. uslijedili su masovni progoni iz hrvatskog Podunavlja, s Banovine, Korduna, iz Like i sjeverne Dalmacije. Vrhunac prognaničke krize bio je u studenome 1991. nakon pada Vukovara. Stanovništvo (uglavnom žene i djeca) napuštalo je sva područja u neposrednoj blizini bojišnice pa je na kraju 1991. u Hrvatskoj bilo 550 000 prognanika te još 150 000 izbjeglica u inozemstvu. Hrvatska vlada vodila je brigu o prognanicima sustavom socijalne skrbi, a od prosinca 1991. posredstvom Ureda za prognanike i izbjeglice.